

Hamit Bey (Hasancan Kızılaycı) (1870-1943)

Kızılaycı lakabı ile tanınan Hamit Bey, 1870'de İstanbul'da doğmuştur. Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in yakın nedimlerinden ünlü Türk bilgini ve bestecisi Hasancan Çelebi'nin oğullarından Tâcüt Tevârih'in yazarı Şeyh'ül-İslâm Hoca Sa'deddin Efendi'nin torunlarından Mehmet Arif Hikmet Bey'in oğludur. Hamit Bey'in soy kütüğündeki ismi "Mehmed Abdülhamid" iken Soyadı Kanunu'ndan sonra Hasancan soyadını almıştır. Hamit Bey, ortaöğrenimini Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi'nde, lise öğrenimini Mülkiye Mektebi'nin İdadi bölümünde tamamlamıştır. Yükseköğrenimini ise yine Mülkiye'nin yüksek kısmında bitirdikten sonra, 1891'de Maliye Nezareti Muhasebat Umum Müdürlüğü Merkez Hesapları Katipliği görevine başlamıştır. Burada kısa bir süre çalışan Hamit Bey, maarif kadrosuna geçerek, Kandilli, Selanik, Bursa ve Edirne Merkez idadilerinde müdürlük yapmış ve tarih, coğrafya, Türkçe, fizik, cebir, geometri, mekanik, kitabet, ekonomi ve idari kanunlar derslerini okutmuştur. Hamit Bey, 1906 yılında maarifteki görevinden ayrılıp İstanbul'a gelmiştir. Burada Darü'l Hayr-ı Ali Medresesi'nde muhasebeci olarak göreve başlamış ancak aynı yıl yeniden maarife dönmüştür. Maarif Nezareti ilk ve ortaokullar genel müdürlükleri yapmış, İstanbul Hukuk Mektebi'nde genel ekonomi müderrisliği ve Yüksek Ticaret Mektebi'nde de maliye derslerini okutmuştur. Aynı zamanda vilayet gazetelerinde makaleler ve okuma kitapları hazırlamıştır. Hamit Bey, 1912'de başladığı Osmanlı Bankası İdare Meclisi'nde Maliye Nezaretini temsil etme görevini 1925'e kadar devam ettirmiştir. 1913'ten itibaren Kızılay (Hilâliahmer) kurumunda merkez kuruluna da üye seçilmiştir. Özellikle I. Dünya Savaşı'nda önemli hizmetlerde bulunmuştur. Hamit Bey, bu kurumda başkan vekilliği görevini de yürütmüştür. Hamit Bey, eğitim ve iktisat alanları dışında diplomatik faaliyetlerde de bulunmuştur. Bu kapsamda 1919'da Ayan Meclisi Başkanı Ahmet Rıza, eski sadrazamlardan Ahmet İzzet Paşa, Çürüksulu Mahmut Paşa, Abdurrahman Şeref gibi kişilerin içinde yer aldığı Vahdet-i Milliye Heyeti kurucuları arasında yer almıştır. Milli İktisat Fırkası'ndan seçimlere katılarak Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde İstanbul mebusu olarak yer almıştır. 8 Kasım 1920'de TBMM'de tarafından "Kızılay Mümessili" şifreli adıyla 16 Mart 1920'den itibaren işgal altında tutulmaya başlanan İstanbul'daki yabancı temsilcilerle Mustafa Kemal Paşa adına son derece önemli görüşmeler yapmıştır. Ayrıca işgallerin protesto edilmesinde de önemli görevler üstlenmiştir. İtilaf Devletleri ile Millî Hükûmet arasındaki tüm görüşmeler ve yabancı basında yayınlanan konu ile ilgili hemen hemen tüm haberlerde adı geçen Hamit Bey, Amerikalı ünlü yazar Ernest Hemingway'in 9 Aralık 1922'de The Toronto Daily Star'da yayınlanan bir makalesinin konusu olmuştur. Millî Mücadele'nin zafere ulaşmasından sonra, Lozan Barış Anlaşması'nı imzalamak üzere hem İstanbul Hükûmeti hem de Ankara Hükûmeti'nin davet edilmesi başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere TBMM'nin tepkisine yol açmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın bu konuda yaptığı sert eleştirileri içeren, Sadrazam Tefik Paşa ile olan telgraflaşmaları İstanbul'da bulunan Hamit Bey aracılığı ile yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, 1927 yılında okuduğu Nutuk'unda bu tartışmalara ve Hamit Bey'e geniş yer vermiştir. Lozan Barış Antlaşması görüşmelerine müşavir olarak katılan Hamit Bey, bir süre sonra bu görevden alınmıştır. 1925'te Fransa'ya gitmiş ve burada dört yıl kaldıktan sonra 1930 yılında yeni kurulan Genel Denetim Kurulu üyeliğine getirilmiştir. 1939'da ise Denizbank İdare Meclisi Başkanı olmuştur. Ancak aynı yıl bu banka lağvedilince emekliye ayrılmış ve 1943'te hayatını kaybetmiştir. Hamit Bey'in başlıca eserleri Nasihat (1905), Çocuk Kiraat Kitabı (1905, 1911) ve İlm-i İktisat (3 Cilt, 1914)'dir.

Mahmut BOLAT

KAYNAKÇA

ATATÜRK, Kemal, **Nutuk (1919-1927)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002.

HİMMETOĞLU, Hüsnü, **Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Yardımları**, Cilt I, Ülkü Matbaası, İstanbul 1975.

TEVETOĞLU, Fethi, "Kızılaycı Hâmid Bey", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C III, S 9, Temmuz 1987, s.681-690.

Türk Ansiklopedisi, XXII. Cilt, Ankara 1975, s.91.

17/05/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hamit-bey-hasancan-kizilayci/?pdf=3624> adresinden erişilmiştir